

In december 1987 was het volume van de productie in de industrie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 2% kleiner dan in november. Vergeleken met december 1986 was er een toename van 3%. Voor het gehele jaar 1987 resulteerde in de industrie een groei van 1%. Volgens de conjunctuurtest spraken de ondernemers in de industrie de verwachting uit dat de bedrijvigheid en de buitenlandse afzet in het eerste kwartaal van 1988 amper zullen wijzigen. De personeelssterkte zal naar verwachting in het eerste halfjaar van 1988 licht dalen. Voor het jaar 1987 als geheel nam de binnenlandse consumptie door gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, met 2,4% toe. De bestedingen aan duurzame goederen lagen 3,9% boven het niveau van 1986. Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie is volgens de index van het consumentenvertrouwen in januari ten opzichte van december duidelijk minder negatief geworden. Het volume van de bruto investeringen in vaste activa was in het derde kwartaal van 1987 2% groter dan in het overeenkomstige tijdvak van 1986. Het eerste en tweede kwartaal lieten nog groeipercentages van 8% en 4% zien. Het bruto binnenlands produkt nam over het derde kwartaal met 0,5% toe. Het groeicijfer voor de eerste drie kwartalen van 1987 te zamen kwam daarmee uit op 1,1%. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen januari 1987 en dezelfde maand van 1988 met 0,6% gestegen. De koers van de Amerikaanse dollar bleef in de laatste twee weken van januari en de eerste weken van februari op ongeveer fl. 1,90 staan. De dalende tendens van de rente in het vierde kwartaal van vorig jaar heeft zich in het begin van dit jaar voortgezet.

Dit blijkt uit gegevens die medio februari beschikbaar waren. In de Focus wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van de industriële productie in 1987.

Productie

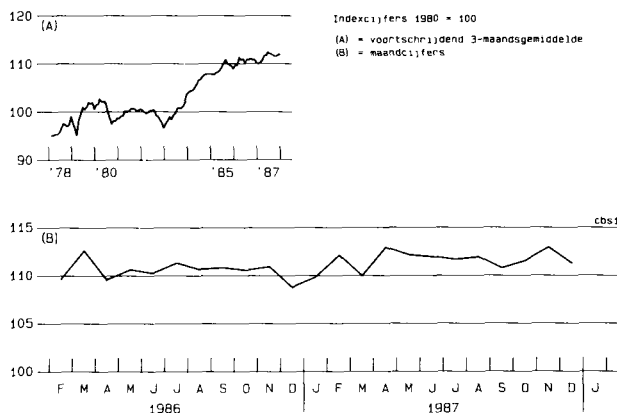
Het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie was in december 1987, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, 2% kleiner dan in november. Deze daling is gedeeltelijk toe te schrijven aan de vrije dagen (verplicht en vrijwillig) rond de feestdagen. De opgenomen vrije dagen zijn de laatste jaren in aantal toegenomen. Bij de berekening van de gemiddelde dagproductie worden alleen de vaste vrije dagen, zoals weekend- en feestdagen, verrekend. Vergeleken met december 1986 bedroeg de groei van de industriële productie 3%.

Uit de resultaten van de conjunctuurtest blijkt dat de ondernemers in de industrie verwachtten dat de bedrijvigheid en de buitenlandse afzet in het eerste kwartaal van 1988 amper zullen wijzigen. De personeelssterkte zal naar verwachting in het eerste halfjaar van 1988 licht dalen.

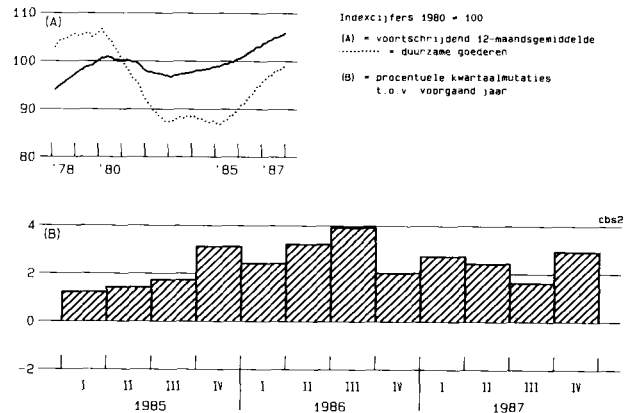
Consumptie

Het volume van de binnenlandse consumptie door gezinnen was in december van vorig jaar 4% groter dan in de overeenkomstige maand van 1986. De bestedingen aan duurzame consumptiegoederen namen in december het sterkst toe (8%). Met name de fors gestegen aankopen van nieuwe personenauto's beïnvloedden dit cijfer positief. In de voorafgaande maanden lagen de aankopen van personenauto's duidelijk onder het niveau van de overeenkomstige periode in 1986. Voor het jaar 1987 als geheel nam de binnenlandse consumptie door gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, met 2,4% toe (1986: 2,8%). Steeg de binnenlandse consumptie met 2,4%, de groei van de totale nationale consumptie was sterker: 2,9%. In de binnenlandse consumptie zijn -in tegenstelling tot de totale nationale consumptie- de in het buitenland gedane aankopen door Nederlandse toe-

Productie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

Binnenlandse consumptie (volume)

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1981/85 gemidd.	1986	1987	1987				1987			1988 jan.	Trend ²⁾
				1 ^o kw.	2 ^o kw.	3 ^o kw.	4 ^o kw.	okt.	nov.	dec.		
VOLUME-GEGEVENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	2	0	1	2	0	-1	2	1	3	1		I
Delfstoffenwinning	1	-6	1	8	-7	-11	4	7	11	-4		I
Industrie	2	2	1	-1	2	1	2	0	2	3		I
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2	2		-1	3	-1						I
Textiel-, kleding- en lederindustrie	1	-1		-4	-1	-5		-8				-I
Papier- en grafische industrie	1	4	3	-1	4	4	6	7	5	8		I+
Chemische industrie	5	-1	7	6	13	6	5	3	8			I++
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	7		3	6	1						I+
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-1	5		2	5	1						I+
Basismetalenindustrie	0	-4	4	-3	6	8	6	8	-2	12		I+
Elektrotechnische industrie	3	2		2	-2	-2		-7	1			I
Rest metaal- en overige industrie	2	0		-5	-3	-1						-I
Openbare nutsbedrijven	2	5	1	7	1	-2	-2	-5	0			I+
Bouwnijverheid: begonnen woningen	-5	15		-3	-8	-1		-29	-16			I
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	5	4		8	2	7		3	15			I++
Grondstoffen en halffabrikaten	5	3		8	1	7		5	14			I++
Consumptiegoederen	2	9		11	8	15		8	19			I++
Investeringsgoederen	10	11		9	2	0		-9	13			I++
Algemene goederen	3	-10		-6	0	8		0	18			-I
Uitvoer, totaal	4	4		4	2	3		7	15			I+
Onbewerkte agrarische producten	4	5		6	4	11		5	5			I++
Delfstoffen	-3	-15		4	-18	-19		20	25			-I
Fabrikaten	5	5		5	2	3		7	15			I+
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	0	3	2	3	2	2	3	4	1	4		I+
Voedings- en genotmiddelen	0	1	2	2	3	1	1	3	-3	3		I
Duurzame consumptiegoederen	-1	6	4	4	4	2	5	7	1	8		I+
Textiel, kleding, schoeisel e.d.	-2	5		-1	4	0		12	-1			I+
Huish. artikelen en woninginrichting	-1	5		8	8	8		7	4			I++
Transportmiddelen	3	11		6	0	-4		-4	-1			I
Rest duurzame consumptiegoederen	-3	5		4	3	4		3	0			I+
Overige goederen en diensten	1	2	2	3	1	2	3	3	2	3		I
Huur, verwarming, verlichting en water	2	2		4	1	2		3	4			I
Rest overige goederen en diensten	0	3		2	1	2		2	2			I
<i>Investeringen in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	2	7		8	4	2						I++
Bedrijven	3	10		8	4	2						I++
Overheid	-3	-9		4	2	-1						I
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	1,4	2,3		2,2	0,6	0,5						I
Bruto Nationaal Produkt	1,5	1,7		2,9	0,6	1,5						I
Bruto Nationaal Inkomen	1,8	3,3		-0,7	-0,9	0,2						I
PRIJZEN												
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	2,5	-12,0	-2,2	-7,1	-2,5	0,8	0,4	1,4	-0,2	-0,2		-I
Producentenprijzen industrie, verbruik	2,5	-21,7	-4,6	-13,1	-4,2	0,4	-0,5	0,8	-0,8	-1,8		-I
Ruilvoet, unit value (goederen)	1	2		-5	-5	-3		0	3			-I
Invoerprijzen, unit value	2	-17		-13	-7	-2		-2	-4			-I
Uitvoerprijzen, unit value	3	-16		-18	-11	-5		-2	-1			-I
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	3,6	0,2	-0,5	-1,2	-1,0	-0,2	-0,1	0,1	-0,1	-0,2	0,6	I
Regelingslonen particulier bedrijf	3,0	1,4	0,4	0,8	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3		I
Regelingslonen overheid	-0,6	0,6	1,4	1,2	1,2	1,4	1,4	1,6	1,3	1,3		I
Regelingslonen trendvolgers	0,8	0,1	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6		I
Dollarkoers, contante notering	7	-26	-17	-22	-20	-12	-15	-10	-17	-18	-11	-I
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		9	-1	8	-1	-3	-7	-6	-8	-7	-2	
Beurswaarde-index, algemeen	24	15	5	6	9	16	-13	4	-19	-23	-18	I++
Uitgesproken faillissementen	7	-17	-15	-6	-23	-13	-17	-20	-28	-4	-14	-I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)		84	84	84	84	84	84					I
Orderpositie (1984=100)		108	102	103	102	103	100	101	100	100		-I
Beoordeling orderontvangsten ¹⁾ (in %)		-13	-15	-14	-16	-15	-15	-15	-18	-11		
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)		6	3	5	4	2	3	2	3	4		
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Aantal banen van werknemers, totaal	0	3		1	2	1						I
Landbouw en visserij	0	4		-4	4	7						I+
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	-2	2		1	1	1						I
Bouwnijverheid	-6	5		1	0	0						I+
Handel, horeca en vervoer	1	3		3	4	3						I+
Overige dienstverlening	2	4		1	1	1						I
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	3,8	4,7		4,7	4,7	3,7		2,4	1,8			I+
Verstrekt consumptief krediet	0	12		18	8	11		3	13			I++
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	6		4	3	4		3				I+
Geldhoeveelheid	7	8		7	7	7		5				I++
Secundaire liquiditeiten	10	4		0	-1	0		1				I
Officieel wisseldisconto (in %)	6,2	4,6	4,4	4,5	4,5	4,5	4,1	4,5	4,0	3,75	3,25	-I
Daggeldmarktrente (in %)	7,3	5,8	5,2	5,6	5,2	5,0	4,9	5,3	4,7	4,5	4,1	-I
Rendement op staatsobligaties (in %)	9,0	6,3	6,3	6,1	6,1	6,5	6,5	6,9	6,3	6,2	6,1	I

¹⁾ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

risten niet en de bestedingen door buitenlanders in ons land wel meegerekend. De forse toename in 1987 van de bestedingen van Nederlanders in het buitenland en de daling in de uitgaven van buitenlanders in ons land waren de oorzaak van het verschil in de groeipercentages van beide consumptiebegrippen. Het vertrouwen van de consument in de ontwikkeling van de economie blijkt in januari ten opzichte van december en november duidelijk minder negatief te zijn geworden. Op de vijf vragen waarop de index van het consumentenvertrouwen is gebaseerd werd in januari 2% meer negatieve dan positieve antwoorden gegeven. In december en november bedroeg het negatieve saldo 7% resp. 8%. Het oordeel over de eigen financiële situatie over zowel de afgelopen 12 maanden als voor het komende jaar werd in januari duidelijk positiever. Ook achten de geënquêteerden de tijd gunstiger om duurzame artikelen aan te schaffen; in de maand januari is dit overigens niet ongebruikelijk.

Investerings

Het volume van de bruto investeringen in vaste activa in het derde kwartaal van 1987 was 2% groter dan in het overeenkomstige tijdvak van 1986. De eerste drie kwartalen van 1987 worden gekenmerkt door afnemende groeipercentages in alle sectoren en bij nagenoeg alle typen investeringsgoederen. Gemiddeld over 1986 bedroeg de groei 7%. De stijgende tendens van de laatste jaren werd in het eerste kwartaal van 1987 voortgezet (8%). In het tweede kwartaal daalde het groeicijfer tot 4%, om in het derde kwartaal opnieuw te halveren. In dit kwartaal lagen de overheidsinvesteringen zelfs 1% onder het niveau van het derde kwartaal van 1986. Binnen de sector bedrijven namen de nijverheidsinvesteringen met 4% toe. In de bedrijfsklasse exploitatie van woningen werd in het derde kwartaal 5% meer geïnvesteerd.

Binnenlands produkt

Het volume van het bruto binnenlands produkt in het derde kwartaal van 1987 was 0,5% groter dan in het overeenkomstige tijdvak een jaar eerder. Het groeicijfer voor de eerste drie kwartalen van 1987 te zamen kwam daarmee uit op 1,1%. In het derde kwartaal van 1987 nam het bruto nationaal produkt met 1,5% toe, terwijl het volume van het bruto nationaal inkomen -mede als gevolg van de ruilvoetverlechtering-nagenoeg even groot was als in het derde kwartaal van 1986.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden december en midden januari met 0,8% gedaald. Ten opzichte van januari vorig jaar stegen de consumptieprijzen met 0,6%. Hierbij wordt opgemerkt dat in de eerste maand van 1987 de tarieven van gas en elektriciteit fors zijn gedaald, waardoor het totale indexcijfer in die maand het laagste niveau van de afgelopen drie jaar bereikte. De producentenprijzen kwamen gemiddeld in 1987 op een lager niveau, al waren de dalingen geringer dan in 1986. Zo lagen de afzetprijzen van de industrie over 1987 2,2% onder die van 1986 (1986 t.o.v. 1985: -12,0%). Bij de prijzen van het

verbruik van grondstoffen en halffabrikaten door de industrie werd een daling gemeten van -4,6% (1986 t.o.v. 1985: -21,7%).

Met de decembergegevens is ook het jaarcijfer 1987 van de regelingslonen in het particuliere bedrijf, de overheid en van trendvolgers beschikbaar gekomen. In 1987 namen de regelingslonen (per week) in het particulier bedrijf met 0,4% toe ten opzichte van 1986. De ambtenarensalarissen stegen met 1,4%, terwijl het regelingsloon van de trendvolgers met 0,6% toenam. Het regelingsloon van deze twee categorieën is gedefinieerd als het schaalloon minus de inhoudingen. Via de inhouding wordt het bruto salaris gecorrigeerd voor de ontwikkeling van een aantal sociale verzekeringspremies, die wel door werknemers in het bedrijfsleven maar niet door ambtenaren en trendvolgers worden afgedragen. De stijging van de regelingslonen van ambtenaren en trendvolgers wordt voor een deel veroorzaakt door de verlaging van het inhoudingspercentage in januari 1987. Voor de berekening van het regelingsloon in het particulier bedrijfsleven heeft een verandering in de sociale verzekeringspremies geen consequenties. Dit verschil in de inhoud van het bruto loonbegrip is er de oorzaak van dat de dalende sociale verzekeringspremies in januari wel het bruto loon bij de overheid en trendvolgers positief beïnvloedden, terwijl deze geen effect hadden op de regelingslonen van het particulier bedrijf. Ten opzichte van het basisjaar 1980 blijven de ontwikkelingen van de regelingslonen in de onderscheiden sectoren uiteenlopen. Het jaargemiddelde van de regelingslonen in het particulier bedrijf lag vorig jaar 19,1% hoger dan in het basisjaar; voor de trendvolgers bedroeg de groei 6,4%, terwijl de regelingslonen voor de ambtenaren vorig jaar 1,3% onder het niveau van 1980 lagen.

Beurswaarde-index

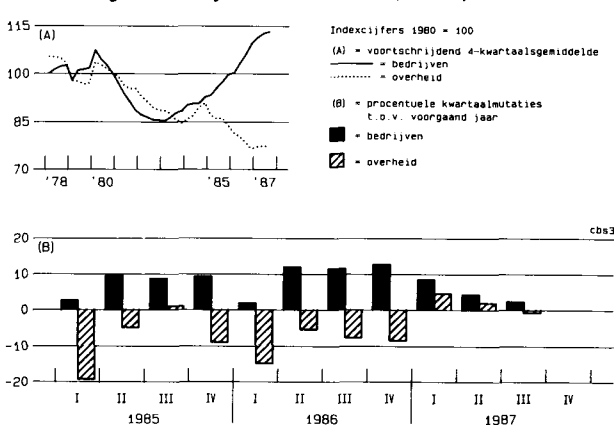
De beurswaarde-index algemeen, indicator voor het koersniveau op de Amsterdamse effectenbeurs, steeg in de eerste maand van dit jaar met gemiddeld 4% ten opzichte van december. Vanaf augustus tot en met december vorig jaar is de beurswaarde voortdurend gedaald. Het verlies in januari ten opzichte van dezelfde maand van vorig jaar bedroeg 18%.

Geld en krediet

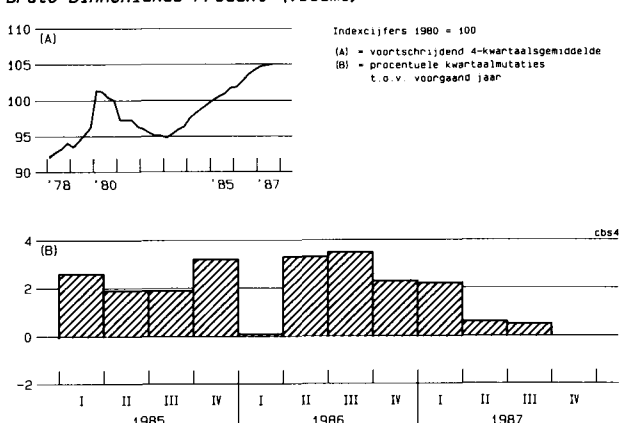
De koers van de Amerikaanse dollar bleef in de laatste twee weken van januari en de eerste weken van februari staan op ongeveer fl. 1,90. Op de eerste werkdag van dit jaar stond de dollar nog op fl. 1,78, hierna trad een duidelijk herstel in. De dalende tendens van de rente in het vierde kwartaal van vorig jaar heeft zich in het begin van dit jaar voortgezet. De daggeldmarktrente daalde vanaf oktober tot en met januari van 5,3% naar 4,1%. Het rendement op staatsobligaties liep in dit tijdvak terug van 6,9% naar 6,1%. De Nederlandsche Bank verlaagde in deze periode het officieel wisseldisconto van 4,5% naar 3,25%.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld. Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Investerings: bedrijven en overheid (volume)

Bruto Binnenlands Produkt (volume)

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1981/85 gemidd.	1986	1987	1987				1987			1988	Trend ²⁾
				1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	okt.	nov.	dec.		
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor												
Bondsrepubliek Duitsland	2	2	0	-1	0			0	3			I
België	2	2	-1	4	-2							I
Frankrijk	1	1	1	2	2			1	4			I
Verenigd Koninkrijk	3	1	2	2	4			5	4			I+
Italië	0	3	1	4	2			6	4			I+
Verenigde Staten	3	1	1	3	5			5	5			I+
Japan	5	0	1	1	5			8				I
Europese Gemeenschap Buitenland (gewogen) ¹⁾	1	2	1	1	2			2	4			I
Nederland	2	2	1	1	1			1	3	1		I
Nederland	2	0	1	2	0	-1	2	1	3	1		I
Productie industrie (volume)												
Bondsrepubliek Duitsland	2	3	0	-1	0			0	3			I
België	2	1	-2	4	-2							I
Frankrijk	0	0	1	2	2			1	4			I
Verenigd Koninkrijk	3	0	4	5	7			7	6			I++
Italië	0	3	1	3	2			6	3			I+
Verenigde Staten	3	2	3	4	5			6	6			I+
Japan	5	0	1	1	5			8				I+
Europese Gemeenschap Nederland	1	2	2	2	2			3	4			I
Nederland	2	2	1	-1	2	1	2	0	2	3		I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1985.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

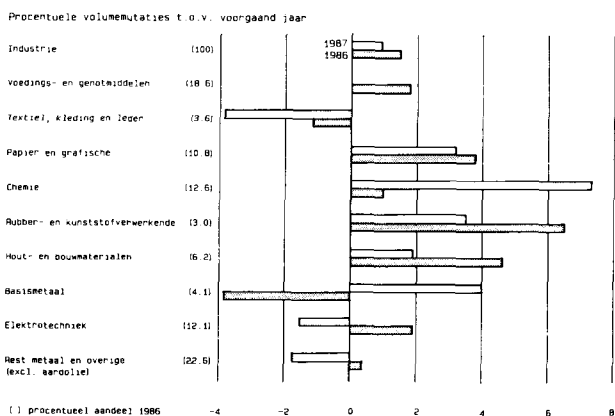
Focus: Industriële productie in 1987: - uiteenlopende ontwikkeling per bedrijfsklasse - groei blijft achter bij EG.

In 1987 was het volume van de industriële productie 1% groter dan het jaar daarvoor. In 1986 was het groeicijfer 2%. Binnen de industrie hebben zich het afgelopen jaar bij de onderscheiden bedrijfsklassen uiteenlopende ontwikkelingen voorgedaan. De chemische industrie kende vorig jaar het hoogste groeicijfer (7%), nadat in 1986 nog een daling was gemeten van 1%. In de basismetaalindustrie nam de productie met 4% toe. In de papier- en grafische industrie en de rubber- en kunststofverwerkende industrie steeg de productie met 3%. Het groeicijfer van de hout- en bouwmaterialen industrie bedroeg 2%. Het productievolume van de voedings- en genotmiddelenindustrie bleef nagenoeg onveranderd. Produktiedalingen deden zich voor bij de bedrijfsklassen elektrotechnische industrie (-1%), rest metaal en overige industrie (-2%) en de textiel- en kledingindustrie. In deze laatste bedrijfsklasse nam de bedrijvigheid voor het tweede achtereenvolgende jaar af.

Van een aantal landen zijn thans de productiegegevens van de industrie tot en met november vorig jaar bekend. In grafiek 6 is de ontwikkeling weergegeven van de mutatie van het 12-maandsgemiddelde ten opzichte van dat van de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar. De groei van het meest recente 12-maandsgemiddelde -van december 1986 tot en met november 1987- tendeert naar de ontwikkeling van 1987 ten opzichte van 1986. Wordt de produktiegroei van Nederland vergeleken met het gemiddelde van de Europese Gemeenschap, dan blijkt dat het afgelopen jaar de industriële bedrijvigheid in ons land is achtergebleven. De groei van het 12-maandsgemiddelde tot en met november lag ruim 1%-punt onder dat van de EG. In 1986 was de toename bij ons ongeveer gelijk aan het E.G.-gemiddelde, in 1985 lag het groeipercantage in Nederland nog op een hoger niveau. Opmerkelijk is de ontwikkeling van de productie in het Verenigd Koninkrijk. Was het produktieniveau in 1986 nagenoeg onveranderd ten opzichte van 1985, het meest recente 12-maandsgemiddelde laat een stijging zien van 5%. De industriële bedrijvigheid in de Bondsrepubliek Duitsland toont een tegengestelde ontwikkeling.

Groei industriële productie per bedrijfsklasse

cbs5

Productie industrie (volume)

cbs5

